

**TOETSING EN CERTIFICERING VAN PREVENTIEVE, CURATIEVE EN
REPRESSIEVE INTERVENTIES IN DE JEUGDZORG**

Een internationale oriëntatie

Peter van der Laan
Henk Krooi
Peter van der Voort
Miriam Wijkman

Leiden / Woerden
Maart 2006

NSCR / Adviesbureau Van Montfoort

Inleiding

In deze rapportage wordt verslag gedaan van een inventarisatie van toetsings- en certificeringsactiviteiten ten aanzien van de effectiviteit van interventies in de preventieve, curatieve en repressieve jeugdzorg in het buitenland. Deze inventarisatie is uitgevoerd in opdracht van de Directie Jeugdbeleid van het Ministerie van VWS en vloeit voort uit de activiteiten van het Projectteam Effectiviteit van de Operatie Jong.

In deze rapportage komt het volgende aan de orde. Een korte beschouwing over de ontwikkelingen op het gebied van toetsing en certificering (paragraaf 1), de vraagstelling en aanpak van deze inventarisatie (paragraaf 2) en presentatie van toetsings- en certificeringsactiviteiten geordend naar land en voor zover van toepassing of mogelijk naar 'type' certificering en type interventie (paragraaf 3). Het geheel wordt afgesloten met conclusies en discussie (paragraaf 4).

In de tekst wordt vooral de aanduiding toetsings- en certificeringsactiviteiten gebruikt, maar ook wel accreditatie- of erkenningsregelingen en –activiteiten. Bedoeld wordt steeds hetzelfde: *beoordeling of toetsing van interventies op effectiviteit, aan de hand van al dan niet specifieke inhoudelijke en/of vormcriteria, al dan niet uitmondend in formele of informele erkenning, accreditatie of certificering voor een bepaalde tijd, met mogelijk financiële of andere consequenties.*

Het gaat om een tamelijk ruim op te vatten fenomeen, waaraan we in het kader van deze inventarisatie geen al te nauwe grenzen willen stellen. Beoordeling of certificering van kwaliteitssystemen zoals uitvoeringsorganisaties die hanteren (te denken valt aan INK, ISO en soortgelijke) blijven buiten beschouwing. Ook certificering of accreditatie van (jeugdzorg-)organisaties, beroepsgroepen of opleidingen vormen geen onderwerp van deze inventarisatie. Voorts gaat het om (justitiële) jeugdzorg met nadrukkelijke uitsluiting van de *jeugdgezondheidszorg*.

1. Toetsing en certificering van interventies

In toenemende mate eist de samenleving via politiek en bestuur van preventieve, curatieve en repressieve interventies in de jeugdzorg dat verantwoording wordt afgelegd. De vanzelfsprekendheid waarmee een heel stelsel van interventies en voorzieningen werd geaccepteerd maakt plaats voor vragen naar beschrijving (wat is er en voor wie), onderbouwing (wat gebeurt er en waarom) en uitkomsten (wat levert het op). De centrale vragen luiden: wat wordt beoogd, op welke wijze wordt getracht dat te bereiken, wat leveren de inspanningen op en zijn de resultaten in overeenstemming met hetgeen men wilde bereiken?

De verplichting verantwoording af te leggen is gepaard gegaan met de opkomst – midden jaren tachtig - van praktijk- en beleidsgericht evaluatieonderzoek. Subsidiërende overheden en andere organisaties verbinden in toenemende mate aan subsidies de voorwaarde dat evaluatieonderzoek wordt uitgevoerd. Waren aanvankelijk veel evaluaties primair gericht op probleem, programmabeschrijving en implementatie, sinds een jaar of tien zien we ook steeds meer effectevaluaties (inclusief programma-evaluaties bedoeld als een ex-ante beoordeling van de uitkomsten van een interventie, programma of methodiek).

Van meer recente datum is de ontwikkeling dat niet alleen gevraagd wordt om verantwoording af te leggen en resultaten te laten zien, maar dat hieraan voor interventies verdere consequenties worden verbonden. Er is een beweging gaande in de richting van het beoordelen en het verlenen van keurmerken of andersoortige kwalificaties die niet lang niet altijd vrijblijvend zijn. In de toekomst wil men alleen nog maar interventies die aantoonbaar resultaat hebben, aantoonbaar effectief zijn. Men wil hieraan een keurmerk verbinden in de vorm van certificering of accreditatie, met als uiteindelijke consequentie dat financiering – en in bepaalde gevallen ook het recht om uit te voeren - is voorbehouden aan gecertificeerde of geaccrediteerde interventies. Deze gang van zaken is te vergelijken met de registratie van medicijnen: alleen geregistreerde medicijnen mogen worden voorgeschreven en vergoed. Medicijnen worden slechts dan in het register bijgeschreven als kwalitatief hoogstaand wetenschappelijk onderzoek de werking heeft vastgesteld en alle mogelijke bijwerkingen heeft beschreven.

Bestaande initiatieven

In ons land bestaat een groot aantal initiatieven rond beoordeling en toetsing van interventies. Op instigatie van het Ministerie van VWS zijn panels van deskundigen ingesteld of in ontwikkeling voor de beschrijving en beoordeling van interventies op het terrein van de jeugdzorg, de jeugdgezondheidszorg en preventie, en ontwikkelingsstimulering. Aan de INVENT Groep is gevraagd met voorstellen voor effectieve vroegtijdige interventies te komen. Het Ministerie van Justitie heeft in 2005 de Erkenningscommissie Gedragsinterventies Justitie ingesteld, die de komende jaren alle gedragsinterventies bij justitiabelen – minderjarig en meerderjarig – gaat beoordelen op (potentiële) effectiviteit. De Raad voor de Kinderbescherming heeft de afgelopen jaren al enige ervaring opgedaan met een dergelijke beoordeling van leerstraffen voor minderjarigen door de Landelijke Programmacommissie (LPC), net als de Erkenningscommissie samengesteld uit onafhankelijke deskundigen. Het Ministerie van OCW stimuleert de inventarisatie, vergelijking en beoordeling van methoden ter bevordering van sociale competentie van leerlingen in basis- en secundair onderwijs. Ook hier is het de bedoeling een beoordelingspanel in te stellen. Relevant zijn voorts de diverse databanken, waarin (effectieve) interventies bijeen worden gebracht. Met name de door het NIZW ontwikkelde en onderhouden Databank Effectieve Interventies hanteert een serie voorwaarden waaraan interventies moeten voldoen willen zij worden opgenomen in de databank. Deze voorwaarden vertonen grote gelijkenis met de criteria die worden gehanteerd bij de ex-ante beoordeling van

interventies op mogelijke effectiviteit. Dat maakt de databank van het NIZW tot meer dan zomaar een verzamelpunt; er is sprake van een ‘onderzoeksgeïnspireerde’ beoordeling en in geval van (uiteindelijke) opname in de databank van een vorm van certificering.

Sommige van deze initiatieven bevinden zich nog in een oriënterend stadium, andere zijn reeds operationeel en kunnen daadwerkelijk leiden tot advies inzake implementatie, tot opname in een voor iedereen toegankelijke databank (zoals genoemde Databank Effectieve Interventies van het NIZW), tot een vorm van periodieke *benchmarking* of inspectie, of zelfs tot certificering of erkenning die betrokken wordt bij de beslissing tot inkoop van de desbetreffende interventie door een instantie (zoals bijvoorbeeld de inkoop door de Raad voor de Kinderbescherming van door de LPC erkende leerstraffen).

Bestaande toetsingsactiviteiten zijn nogal divers als het gaat om keuze en vaststelling van criteria, wijze van uitvoering, de rol die aan onderzoek wordt toegekend en de wijze waarop de uitkomsten worden gepubliceerd (openbaar of besloten). Vaststelling van criteria gebeurt op basis van praktijkervaringen en/of wetenschappelijk onderzoek. Zulke criteria worden wel aangeduid als Algemeen Werkzame Factoren of, in de justitiële sfeer, als *What Works*-beginselen. Uitvoering van toetsing gebeurt door eigen organisatie, onafhankelijke panels van deskundigen of gemengd samengestelde commissies. Onderzoek speelt vaak een prominente rol vanwege de (gewenste) meting van uitkomsten, maar ook als het gaat om de theoretische onderbouwing van verklaringsmodellen van (probleem)gedrag en van interventies en methodieken. De uitkomsten van toetsingsactiviteiten worden soms openbaar gemaakt, maar soms ook niet. Sommige ‘toetsers’ schurken bovendien dichterbij tegen ontwikkelaars met ondersteuning en advies teneinde bij te dragen aan ‘sterkere’ interventies, terwijl andere beoordelingsgremia juist afstand houden.

Criteria

In de jeugdzorg is over hetgeen als resultaat of als effectief moet worden beschouwd discussie mogelijk. Criteria die daarbij gehanteerd worden variëren al naar gelang het type en de breedte van de interventie en het terrein waar een interventie wordt ingezet. In geval van preventieactiviteiten worden andere criteria gehanteerd om vast te stellen of een interventie effectief is dan bij curatie en repressie. Bij justitiële repressie zal het vaak gaan om specifieke gedragsverandering en het tegengaan van recidive, bij preventie en curatie daarentegen om het voorkomen respectievelijk wegnemen van psychosociale, pedagogische en geestelijke gezondheidsproblematiek. De daarbij geldende of te hanteren criteria zijn veelomvatter en wellicht ook minder makkelijk eenduidig en categorisch te formuleren. Te denken valt aan criteria of uitkomsten als kwaliteit van leven op individueel en gezinsniveau, en veiligheid en gezondheid op groeps-, buurtniveau of samenlevingsniveau. Dit heeft ongetwijfeld implicaties voor de wijze waarop interventies getoetst kunnen worden, hoe strikt de criteria gehanteerd kunnen worden en hoe bindend de uitkomsten van toetsing of certificering kunnen zijn.

Internationaal

De beweging richting toetsing en certificering is geen exclusief Nederlandse ontwikkeling. Ook in het buitenland is het een en ander gaande op dit gebied. Sommige toetsingsactiviteiten in ons land zijn direct geïnspireerd door voorbeelden uit het buitenland. Dat geldt in ieder geval voor de Erkenningscommissie Gedragsinterventies Justitie en haar voorloper op het gebied van leerstraffen voor minderjarigen, de LPC. Voor beide commissies diende de Engelse *Joint Prison and Probation Accreditation Panel* als voorbeeld voor zowel doelstelling als werkwijze.

2. Vraagstelling en aanpak internationale oriëntatie en inventarisatie

Juist omdat dat er het een en ander gaande is op toetsingsgebied, er vele instanties (overheid en particulier initiatief) volop nadenken over vormen van toetsing en certificering, maar ook de grote diversiteit aan zowel ideeën als concrete initiatieven, maken het wenselijk enige samenhang te brengen in de aanpak van toetsing en certificering van preventieve, curatieve en repressieve interventies in de jeugdzorg. Dit is ter hand genomen in het kader van het door de Operatie Jong - en de daarin en daarmee samenwerkende departementen - geformuleerde 'Plan van aanpak Kwaliteit en effectiviteit van preventieve, curatieve en repressieve programma's'. In dat verband is tevens gevraagd naar een beschrijving van wat er op toetsingsgebied elders in de wereld gaande is. Om die reden heeft het Projectteam Effectiviteit, door tussenkomst van het Ministerie van VWS het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR) verzocht een internationale inventarisatie van toetsings- en certificeringsactiviteiten uit te voeren voor zover het interventies bedoeld voor jeugdigen betreft. Het NSCR heeft deze inventarisatie uitgevoerd in samenwerking met Adviesbureau Van Montfoort.

Vraagstelling

Deze inventarisatie beoogt beschrijving en analyse van toetsings- en certificeringsactiviteiten in het buitenland. Hierbij is, zo mogelijk, onderscheid is gemaakt naar de volgende onderwerpen en indelingen:

Algemeen:

- Onderwerp/terrein van beoordelingsactiviteiten (preventie, curatie, repressie);
- De mate van samenhang tussen toetsings- en beoordelingsactiviteiten in verschillende sectoren van de jeugdzorg (preventie, curatie en repressie) in termen van begrippen, definities, criteria, instrumenten enz.;
- Concrete uitkomsten: aantal en soort beoordeelde interventies, status uitkomst;
- Initiatief tot toetsing en certificering: overheid, particulier initiatief, combinatie.

Toetsingscriteria:

- Aard van beoordelingsactiviteiten: open of gesloten, dat wil zeggen toetsing aan de hand van openbare (op schrift vastgestelde) criteria;
- Aard van toetsingscriteria: objectief, zelf of door anderen opgesteld, rol van onderzoek/wetenschap bij vaststelling criteria.

-

Toetsingsorganisatie

- Uitvoering van toetsing: publiek of privaat, intern of extern, door eigen mensen of door onafhankelijke deskundigen.

Wijze van toetsing:

- Resultaat toetsing: advies, beslissing, certificering (accreditatie);
- Implicaties uitkomst toetsing: informeel/formeel, toestemming voor uitvoering/toepassing;
- Oogmerk beoordeling: interne kwaliteitstoetsing, externe kwaliteitstoetsing;
- Certificering: geldigheidsduur, voorwaarden, toezicht op uitvoering, terugkoppeling en communicatie, financiële implicaties;
- Vrijblijvend of verplichtend: met of zonder formele implicaties voor toepassing, uitvoering en financiering;
- *Benchmarking* ('beoordelende' en 'plaatsbepalende' vergelijking) of selectie (er worden interventies geselecteerd, andere vallen af);
- Gradaties in beoordeling/advies: erkend of niet erkend, dat wel voorwaardelijke varianten;

- Communicatie en terugkoppeling van uitkomsten van toetsingsactiviteiten naar overheden, uitvoeringsorganisaties, ontwikkelaars van interventies enz..

Voor alle duidelijkheid zij nogmaals herhaald: het betreft toetsing en certificering van interventies in het licht van hun uitkomsten, hun effectiviteit. Beoordeling of certificering van kwaliteitssystemen die sommige overheden en uitvoeringsorganisaties hanteren blijven buiten beschouwing, evenals certificering of accreditatie van organisaties, beroepsgroepen of opleidingen. Tenslotte gaat het om (justitiële) jeugdzorg met nadrukkelijke uitsluiting van de reguliere jeugdgezondheidszorg.

Aanpak

Op grond van de inschatting dat toetsing en certificering in de jeugdzorg nog nauwelijks gemeengoed is, heeft de inventarisatie zich geconcentreerd op landen in Europa, Noord-Amerika, Australië en Nieuw-Zeeland.

Informatie over toetsings- en certificeringsactiviteiten in het buitenland is verzameld langs digitale, schriftelijke en incidenteel ook mondelinge (telefonische) weg. Allereerst zijn elektronische data- en (wetenschappelijke) literatuurbestanden en websites van relevante overheids- en andere instanties geraadpleegd (zie bijlage 1 voor zoektermen). Hierbij is ondersteuning gezocht bij een informeel internationaal netwerk van documentalisten en bibliothecarissen werkzaam op het gebied van (justitiële) preventie, interventie (rechtshandhaving) en probleemgedrag (antisociaal gedrag).

Ten tweede is informatie verzameld langs schriftelijke weg (per email en per post) bij overheidsinstanties, koepelorganisaties, (universitaire) onderzoeksinstituten en particuliere personen, die op een of andere wijze actief kunnen of lijken betrokken te zijn bij preventieve, curatieve en/of repressieve jeugdzorg en zodoende rechtstreeks actief zijn bij dan wel kennis (kunnen) hebben van relevante ontwikkelingen. Zowel nationale overheden zijn aangeschreven als de Europese Unie en internationale netwerken van professionals. Schriftelijke benadering gebeurde in het Nederlands, Engels, Frans en/of Duits. Hierbij is een vragenlijst (zie bijlage 2) gehanteerd (eveneens in het Nederlands, Engels, Frans en Duits), waarin semi-gestructureerde vragen, in de hierboven omschreven rubrieken, aan de orde komen.

Ten derde is schriftelijk en mondeling (telefonisch) contact gelegd met een groot aantal individuele personen met het verzoek om aanvullende informatie, het verifiëren van bepaalde gegevens, of het inwinnen van advies over verdere door ons te ondernemen stappen. Sommige personen werden benaderd naar aanleiding van raadpleging van digitale bestanden of teruggestuurde vragenlijsten, anderen op grond van eerdere collegiale contacten.

In totaal hebben 156 personen en instanties in 33 landen een verzoek om informatie (vragenlijst) gekregen. Hierop is, al dan niet na een- of tweemaal aandringen, door 47 personen en instanties (30%) gereageerd. Een aantal van die reacties was negatief, dat wil zeggen dat er in het desbetreffende land geen toetsings- en certificeringsactiviteiten gaande zijn en er in de nabije toekomst ook geen ontwikkelingen in die richting verwacht worden.

3. Toetsings- en certificeringsactiviteiten in het buitenland

Naar aanleiding van intensieve raadpleging van elektronische databestanden, websites en (wetenschappelijke) literatuur in combinatie met het uitzetten van vragenlijsten en herhaalde aansporingen om informatie te verstrekken, kan worden geconstateerd dat in slechts weinig landen sprake is van toetsings- en certificeringsactiviteiten ten aanzien van interventies. Dit betreft de volgende landen:

- Australië
- Canada
- Denemarken
- Engeland en Wales
- Finland
- Ierland en Noord-Ierland
- Schotland
- Verenigde Staten
- Zweden

Zowel het beperkte aantal als de specifieke landen als zodanig komen overeen met onze aanvankelijke verwachtingen. Opmerkelijk is dat twee Scandinavische landen, Noorwegen en IJsland, in dit rijtje ontbreken. Nergens zijn wij referenties naar eventuele toetsings- en certificeringsactiviteiten in deze landen tegengekomen en onze verzoeken om informatie bleven onbeantwoord.

Van een aantal landen kunnen we op grond van aan ons verschaft informatie met enige zekerheid stellen dat er geen sprake is van dergelijke ontwikkelingen noch dat er beleidsdiscussies of –ontwikkelingen zijn die wijzen in de richting van toetsings- en certificeringsactiviteiten rond interventies in de (nabije) toekomst. Het gaat hier om Duitsland, Griekenland, Italië, Letland, Oostenrijk, Polen en Zwitserland. Vanuit Duitsland is gemeld dat de (federale) overheid hiernaar nadrukkelijk niet naar op zoek zou zijn.

Geen zekerheid bestaat er over eventuele toetsings- en certificeringsactiviteiten in België, Frankrijk, Luxemburg, Portugal en Spanje - en ook andere EU-landen - , maar we hebben het sterke vermoeden dat er niet zoiets gaande is. Summiere, indirecte berichten uit Zuid-Afrika en Zuid-Korea suggereren enige ontwikkeling, maar we hebben daarvoor geen nadere bevestiging kunnen vinden.

In het navolgende geven we per land of groep landen een globale beschrijving van enkele aspecten van toetsings- en certificeringsactiviteiten. We geven hier alvast aan dat als er sprake is van toetsing en certificering of erkenning van interventies, deze interventies voornamelijk in de repressieve sfeer worden toegepast – het zijn justitiële interventies die het gedrag van justitiabelen beogen te veranderen. Bovendien betreft het vooral erkenningsregelingen in de volwassenensector; het gaat om interventies toegepast bij volwassen justitiabelen en zelden bij minderjarigen.

3.1. Australië

Toetsing en certificering is in Australië geen federale aangelegenheid; accreditatie is vooralsnog een zaak van de afzonderlijke staten. In de staat New South Wales is een *Program Accreditation Framework* vastgesteld op strafrechtelijk terrein (repressie). Voor zover na te gaan heeft het betrekking op volwassenen; er lijkt geen specifieke regeling te bestaan voor de jeugdsector.¹ Er is een *Program Accreditation Panel*, dat tenminste één programma heeft erkend: ‘Think First’. Naast dit panel bestaat er ook een zogeheten *Site Panel*, dat de feitelijke

¹ Er bestaat wel een soort certificering van uitvoerend werkers, die regelt of werkers (*social workers*) met jongeren kunnen en mogen werken en is enigszins vergelijkbaar met de Nederlandse verklaring omtrent gedrag.

uitvoering toetst aan de kwaliteitscriteria. De erkenningsregeling in diverse staten is geïnspireerd door Engelse en Canadese voorbeelden, de bakermatten voor accreditatie van effectieve interventies. Het is de bedoeling dat alle programma's binnen detentie en *community-based* programma's die zijn gericht op terugdringen van recidive worden getoetst.

Van één *Program Accreditation Panel* is bekend dat deze ambtelijk is samengesteld en bestaat uit hoofden van diensten die zich bezig houden met beleid, programmaontwikkeling en evaluatie en de algemeen directeur. Vertegenwoordigers van uitvoerende diensten en andere specialisten kunnen op uitnodiging deelnemen aan de – maandelijks – bijeenkomsten van het panel. De precieze procedures die gevolgd worden, zijn ons niet bekend

In sommige staten en gebieden als Victoria en South Australia zijn programma-standaarden vastgesteld als een middel om de kwaliteit van strafrechtelijke programma's en voorzieningen te verzekeren. Zij hebben niet specifiek betrekking op de uitkomsten en effectiviteit van interventies. Toetsing en accreditatie van deze kwaliteitsstandaarden gebeurt ook door middel van zelfevaluatie en eigen interne accreditatieprocessen.

Momenteel wordt discussie gevoerd over de vraag of er een federaal Australisch accreditatiesysteem moet komen. Tegenstanders zijn bang dat het dan té bureaucratisch wordt en de ontwikkeling en dienstverlening zou belemmeren. Voorstanders benadrukken dat een nationaal systeem bevordert dat informatie, ervaringen en oplossingen voor implementatieproblemen worden gedeeld. Er is huns inziens geen reden voor een terughoudende, defensieve opstelling op het terrein van rehabilitatie/resocialisatie. De discussie in Australië wordt bemoeilijkt vanwege wetgevings- en geografische verschillen en afstanden, en door politieke afscheidingsbewegingen.

Uit de ontvangen literatuur komt naar voren dat systematische evaluaties van nazorg-programma's na detentie worden gemist. In het bijzonder ten aanzien van de thema's gezondheid, huisvesting, arbeid en onderwijs wordt dit gezien als een omissie

3.2. Canada

Canada kent een systeem van *Program Accreditation* en *Site Accreditation* in de repressieve sector voor volwassenen; voor jeugdigen lijkt er geen (apart) systeem te bestaan. Het erkenningsproces is gepositioneerd binnen de *Corrections Services Canada* (CSC). Erkenning of certificering wordt gezien als een krachtig instrument om het gebruik van goede programma's te bevorderen. De gehanteerde criteria bieden ook handvatten voor verdere ontwikkeling en bijstelling van niet-geaccrediteerde programma's. Evaluatieonderzoekers hanteren de criteria bij de toetsing van uitkomsten van onderzoek in termen van daadwerkelijke bijdrage van programma's aan het terugdringen van criminaliteit en recidive.

De *Assistant Commissioner of Performance Assurance* is verantwoordelijk voor de uitvoering van beide accreditatieprocessen – programma en *site* – van de CSC. Panels bestaande uit experts uit binnen- en buitenland rapporteren aan de *Commissioner* van de CSC. Het eerste panel werd in 1997 geïnstalleerd. Er is een *International Expert Panel*, bestaande uit zeven erkende 'correctional generalists', dat toeziet op het gehele proces van accreditatie. Daarnaast zijn er diverse *International Accreditation Panels*, eveneens bestaande uit zeven personen van wie drie afkomstig uit het *International Expert Panel* en drie specialisten, die zich bezighouden met de beoordeling en certificering van specifieke interventies zoals bijvoorbeeld programma's voor zedendelinquenten. De panels hebben tot taak:

- Bevorderen van onderzoek naar de wetenschappelijke basis en werkzame factoren van programma's;
- Het formaliseren, documentaliseren en publiceren van resultaten van het CSC-programma;
- Raadplegen van internationale expertise ten behoeve van de beoordeling en eventueel ontwikkeling specifieke programma's.

Interventieprogramma's worden eens in de vijf jaar ter beoordeling aangeboden, tenzij in de tussentijd belangrijke veranderingen worden aangebracht. In dat geval kan ook eerder worden aangeboden. Er zijn vier uitkomsten mogelijk van het erkenningsproces: 1) accreditatie ofwel erkenning, 2) voorwaardelijke erkenning op basis van een implementatie- of actieplan, 3) geen erkenning maar wel acceptatie van een actieplan, en 4) verzoek om een nieuw beschrijving of een nieuw actieplan.

Bij *Program Accreditation* worden de volgende criteria gehanteerd: een op empirie gebaseerd veranderingsmodel, gerichtheid op criminogene factoren, gebruik makend van effectieve methoden van uitvoering (*delivery*), oriëntatie op het aanleren van (cognitieve en sociale) vaardigheden, biedt uitsluitel over responsiviteit-gerelateerde onderwerpen, beoogt continuïteit in behandeling en er is sprake van voortdurende monitoring en evaluatie.

Aangegeven wordt dat ter accreditatie aangeboden programma's de eerste keer, vanwege de hoge eisen, meestal niet (helemaal) worden erkend. Interventieprogramma's die ter beoordeling worden voorgelegd, dienen te worden vergezeld van een *Programme Manual*, een *Training Manual*, *Research and Evaluation reports*, *Awareness Materials for Offenders and Staff*, en *Reference list*, en een *Cost-Benefit Analysis*.

Site Accreditation gebeurt door interne teams van gespecialiseerde auditors. *Site Accreditation* wil bevorderen dat de staf (medewerkers) van programma's sterk gefocust is op reïntegratiedoelen, dat de mate waarin interventieprogramma's afwijken van het originele, effectief gebleken programma worden gereduceerd, dat het gebruik *best practices* uit de diverse regio's wordt gestimuleerd en dat eenheid in uitvoering op verschillende plaatsen en in verschillende regio's door middel van standaardisering wordt bewerkstelligd.

Een *National Programme Manager* is verantwoordelijk voor de kwaliteit en expertise van *Programme Trainers*. Zij dienen aan vastgestelde eisen te voldoen. *Programme Trainers* zijn verantwoordelijk voor de kwaliteit en expertise (professionaliteit) van de reclasseringsmedewerkers die de interventies programma's uitvoeren. De procedurele en inhoudelijke regels voor de kwaliteitstoetsing en certificering van *Programme Trainers* en uitvoerders van programma's zijn vastgelegd in de *Standards for Correctional Programmes*.

De gehanteerde criteria, die overeenkomen met die in Engeland en andere landen, zijn voortdurend in ontwikkeling, maar komen op het volgende neer (zie ook hiervoor):

1. Er bestaat een theoretische basis die verklaart waarom de methode werkt en die wordt ondersteund door onderzoek;
2. De programma's zijn werkzaam ten aanzien van crimineel gedrag;
3. De gehanteerde methode is effectief gebleken;
4. In de meeste gevallen betekent dit dat nieuwe vaardigheden worden aangeleerd;
5. Effectieve programma's houden goed rekening met de leerstijl en bekwaamheden van de participant;
6. Effectieve programma's zijn voldoende intens en qua tijdsbeslag voldoende om de betreffende veranderdoelen te bereiken;
7. Het programma is ingebed in het nazorg-begeleidingsplan in de buitenwereld.
8. Er bestaat wetenschap of het doel, gedragsverandering bereikt wordt en of het programma wordt uitgevoerd als bedoeld.

Van een andere orde maar in dit verband vermeldenswaard zijn de activiteiten van de *Canadian Council on Health Services Accreditation* (CCHSA) Deze raad accrediteert instellingen in de (geestelijke) gezondheidszorg volgens een soort INK-model, maar is niet specifiek gericht op erkenning van effectief gebleken behandeling/hulpverleningsprogramma's. Een van de door de CCHSA gehanteerde criteria is

wel dat de hulpverlening en ondersteunende programma's gebaseerd zijn op *best practices*, goed gedocumenteerd zijn en sprake is van voortdurende activiteiten om verbeteringen aan te brengen in de hulpverlening en behandeling.

Ook op provinciaal niveau wordt accreditatie van instellingen bevorderd. In Alberta bijvoorbeeld worden diverse trainingen georganiseerd. Men gaat uit van de lerende organisatie die zelfevaluaties uitvoert en ook externe evaluaties laat uitvoeren om de dienstverlening te verbeteren. De instellingen houden contact met universiteiten en andere onderzoeksinstituten om *best practices* te verbeteren. *Evidence-based* behandelprogramma's worden gepromoot. Er is ook een *Commission on Accreditation of Rehabilitation Facilities*, maar deze commissie houdt zich bezig met beoordeling en erkenning van instellingen en niet van interventies.

3.3. Engeland en Wales, Ierland en Noord-Ierland, en Schotland

Engeland en Wales

Naar aanleiding van een grote meta-analyse van onderzoeksuitkomsten ten aanzien van de behandeling van justitiabelen, die leidde tot vaststelling van een reeks van behandelprincipes², is in 1996 door de *Prison Service* in Engeland de eerste erkenningscommissie geïnstalleerd. Dit *General Accreditation Panel and Sex Offender Treatment Accreditation Panel* hield zich uitsluitend bezig met beoordeling van interventieprogramma's voor volwassenen in het gevangeniswezen. Naar aanleiding van initiatieven binnen de reclassering worden sinds 1999 ook *community-based* interventies bij de beoordeling betrokken en is het *UK Joint Prison and Probation Accreditation Panel* werkzaam. Het panel hanteert behandelprincipes die fungeren als criteria bij de beoordeling van interventieprogramma's:

- Effectief risico-*management*;
- Gerichtheid op delictgedrag;
- Aanpak van specifieke, beïnvloedbare (dynamische) criminogene factoren;
- Aanpassing van interventie aan leerstijl en – mogelijkheden van betrokken justitiabele;
- Inzet van effectief gebleken methoden en technieken, met nadruk op cognitieve en sociale vaardigheden;
- Verklaring en onderbouwing van duur en intensiteit van de interventie;
- Bevordering van integratie in de samenleving;
- Garantie voor continuïteit in aanbod (programma-integriteit);
- Vasthouden aan kwaliteit en integriteit van de voorziening;
- Wijze waarop aandacht wordt besteed aan monitoren en evaluatie.

Accreditatie of erkenning moet de consistente uitvoering ('*delivery*') van effectieve programma's ondersteunen en waarborgen. Net als in Canada wordt onderscheid gemaakt naar erkenning van *Programme Design* en *Maintenance of Programme Integrity*. Het panel bestaat uit 21 leden van wie 13 onafhankelijke leden van buiten die zijn geselecteerd naar aanleiding van sollicitatie en/of advies, en 8 leden benoemd door de *Prison Service* en de *Probation Service*. Het panel is een adviesorgaan en maakt geen onderdeel uit van het *Home Office*; het is een zogeheten *Non-Departmental Public Body*. De leden van het panel worden benoemd voor een periode van drie jaar. Het panel wordt ondersteund door een ambtelijk secretariaat. Het panel komt twee keer per jaar bijeen gedurende een aantal dagen.

Behalve beoordeling van specifieke interventieprogramma's heeft het panel ook tot taak:

² Deze behandelprincipes zijn later steeds vaker aangeduid als de *What Works*-beginselen.

- De *Home Secretary* (minister van Justitie) periodiek adviseren over beoordelingcriteria voor interventieprogramma's en voor de uitvoering van zulke programma's;
- Autoriseren van audit-procedures;
- Autoriseren van een jaarlijks *assessment* van kwaliteit van uitvoering;
- Adviseren over curriculum ontwikkeling op basis van jaarlijks verantwoording afleggen van eigen werkzaamheden, en voor zover gerelateerd aan risico- en vraag-*assessment*, bevordering van een cultuuromslag in de richting van meer effectiviteitsdenken bij gevangeniswezen en reclassering.

In het eerste jaar (1999) van het *UK Joint Prison and Probation Accreditation Panel* zijn 21 interventieprogramma's ter beoordeling aangeboden, waarvan slechts één programma's volledig is erkend (*The Prison Service Sex Offender Treatment Programme*). Vier andere programma's werden voorlopig worden erkend, negen programma's werden beoordeeld als veelbelovend, ten aanzien van vijf programma's werd meer informatie verlangd, en twee programma's kregen de boodschap dat verdere ontwikkeling niet wenselijk werd geacht.

Er zijn geen vormvereisten als het gaat om wie of welke instantie interventieprogramma's kunnen aanbieden. In de praktijk zijn het zowel overheidsorganisaties (gevangeniswezen, reclassering) die aanbieden als het particulier initiatief. Voorstellen kunnen in voorlopige vorm (*programme proposal*) worden voorgelegd aan het secretariaat van het panel dat bekijkt of alle noodzakelijke onderdelen en documentatie voorhanden is. Interventieprogramma's kunnen ook aan het panel worden voorgelegd met het doel advies te krijgen over wat er (nog) moet gebeuren teneinde een definitieve beoordeling succesvol (er) te maken. Deze *preliminary application* wordt door het panel beoordeeld aan de feitelijke criteria. Een *full application*, niet meer dan 25 pagina's lang, wordt formeel door het panel beoordeeld. Een definitief voorstel (*full application*) is vergezeld van een *Theory Manual*, een *Programme Manual*, een *Assessment and Evaluation Manual*, een *Management Manual*, en een *Staff Training Manual*.

Maintenance of Programme Integrity was aanvankelijk een verantwoordelijkheid voor de uitvoerende organisaties zelf, maar is sinds 2000 een taak van het panel. Het proces kent twee stappen, waarvan de eerste een (zelf-)evaluatie behelst door medewerkers van gevangeniswezen of reclassering. In de tweede fase gaan sub-panels van het *UK Joint Prison and Probation Accreditation Panel* op bezoek en beoordelen de voortgang en uitvoering aan de hand van een aantal prestatie-indicatoren en op basis van het materiaal aangeleverd na de eerste fase. Prestatie-indicatoren betreffen onder andere ondersteuning door het management, verzameling en beheer van gegevens, financiering en facilitering van programma's, omgeving, de mate van afstemming (*matching*) van risico en vraag enerzijds en aanbod en intensiteit van programma anderzijds, nazorg en *feed-back* aan uitvoerders en andere medewerkers. In geval van een positieve beoordeling volgt (*site*) accreditatie voor een periode van drie jaar.

Naar aanleiding van de 21 interventieprogramma's die in het eerste jaar door het panel zijn beoordeeld, kost een beoordeling - die dus niet noodzakelijkerwijs succesvol wordt afgerond - ruim €12.000 per programma (dit zijn de kosten van het panel, niet die van de ontwikkeling en/of uitvoering van een interventie). De kosten van *Maintenance of Programme Integrity* kunnen vanwege de inzet van medewerkers van gevangeniswezen en reclassering niet goed (volledig) worden beraamd.

Het voorgaande heeft uitsluitend betrekking op de voorzieningen en (repressieve) interventieprogramma's voor volwassenen. Voor jeugdigen is een dergelijke werkwijze niet haalbaar, zo wordt gesteld, vanwege een andere organisatie- en aansturingsstructuur. Verantwoordelijk voor beleid en advies ten aanzien van de omgang en aanpak van jeugdige delinquenten is de *Youth Justice Board* (YJB). De YJB heeft weliswaar de middelen om interventies te financieren en kan op basis daarvan ook eisen stellen aan programma's, maar heeft niet de (hiërarchisch-ambtelijke) jurisdictie om organisaties en medewerkers aan te sturen en aanwijzingen te geven. Het beïnvloedingsproces wordt daarom omschreven als '*one informing and influencing the youth justice system through issuing guidance, monitoring the use of this and feeding back into practice the lessons which have been learnt as a result*'.

De YJB stelde vast dat veel interventieprogramma's op zichzelf onvoldoende functioneerden als goede gedragsbeïnvloedende interventies. Om in die situatie verbetering te brengen is een zogeheten *Effective Practice Strategy* ontwikkeld om de praktijk in positieve (grotere effectiviteit) zin te beïnvloeden, uitgaande van: 1) benadrukken van het belang van een effectieve praktijk bij alle betrokkenen (management en uitvoerders), 2) monitoren, bestendigen van kwaliteit en externe beoordeling, en 3) bevorderen van voortdurende verbetering. Op basis van onderzoek zijn richtlijnen, bekend als de *Key Elements of Effective Practice*, vastgesteld, die kunnen worden gehanteerd bij de eigen, dat wil zeggen door de organisaties – de lokale *Youth Offending Teams* (YOTs) - zelf, evaluatie van interventieprogramma's. Het zijn de YOTs die onder meer de rechtbank adviseren over de aangewezen aanpak of interventie bij individuele jongeren en die ook verantwoordelijk zijn voor een afgewogen en in principe effectief aanbod van voorzieningen in de regio. De YJB doet in eerste instantie niet zelf aan beoordelingen, maar stimuleert de YOTs om zulke evaluaties te doen. De werkwijze is dat elk jaar de YOTs een evaluatie doen, de kerngegevens daarvan aanleveren aan de YJB en dat vervolgens de YJB een laatste *assessment* daaraan verbindt. De uitkomsten van deze *final assessment* worden teruggereporteerd naar de YOTs. Zij zijn niet bindend, maar moeten worden gezien als advies en stimulans voor verbetering van de praktijk. Deze evaluatiecyclus draagt bij, zo wordt gehoopt, aan een toenemend gebruik van effectieve interventieprogramma's door lokale YOTs, daartoe gestimuleerd door de YJB, maar zonder dat daar een erkenningscommissie of panel aan te pas komt.

Ierland en Noord-Ierland

Gevangeniswezen en reclassering in Ierland en Noord-Ierland hebben in 2005 een gezamenlijke *Offending Behaviour Programmes External Accreditation Panel* geïnstalleerd voor de toetsing en certificering van repressieve interventieprogramma's voor volwassenen. Het panel bestaat uit een aantal onafhankelijke experts en vertegenwoordigers van de vier justitieorganisaties.

Het panel heeft niet alleen tot taak gedragsinterventies te beoordelen op hun bijdrage aan het tegengaan van recidive (*programme accreditation*), maar ook er voor te zorgen dat erkende programma's correct, volgens een bepaalde standaard, worden uitgevoerd (door middel van *site accreditation*). Het is de bedoeling dat het panel dezelfde werkwijze volgt als in Canada, Schotland en Engeland en Wales en bij de beoordeling dezelfde criteria hanteert. Het is uitdrukkelijk niet de bedoeling dat het panel op afstand van de praktijk staat, maar juist overlegt met het veld over te voeren beleid en hoe het gebruik van nieuwe, veelbelovende interventies te stimuleren. Ook wil het panel in een vroeg stadium betrokken worden bij de ontwikkeling van (nieuwe) interventieprogramma's om te kunnen adviseren over opzet en beschrijving en zo de kans op accreditering te vergroten.

Er zijn drie mogelijke uitkomsten van het erkenningsproces: 1) accreditatie, 2) opschorten van een besluit tot erkenning en vragen om aanvullende informatie, 3) weigeren van erkenning. De uitslag van de beoordeling wordt zo mogelijk mondeling aan de

indieners/ontwikkelaars van een interventieprogramma uitgebracht en toegelicht. Een accreditatie van het programma wordt verleend voor een periode van drie tot vijf jaar. *Site accreditation* geldt voor een periode van twee jaar. De beslissing om wel of niet te erkennen mag maximaal zes maanden worden uitgesteld. Afgewezen – niet erkende programma's – mogen in principe niet binnen een jaar opnieuw worden ingediend.

Schotland

Schotland kent sinds 2003 een erkenningscommissie voor repressieve interventies toegepast binnen gevangeniswezen en in de gemeenschap, *The Scottish Community Justice Accreditation Panel*. De eerste twee jaar hield het panel zich alleen bezig met interventies voor volwassenen, maar later ook met die voor minderjarigen. Het accreditatieproces heeft betrekking op zowel interventieprogramma's (*Programme Accreditation*) als de feitelijke uitvoering van die programma's (*Implementation Accreditation*). Het panel is gemengd samengesteld en wordt ondersteund door een ambtelijk secretariaat. Er maken zowel onafhankelijke deskundigen (5) als medewerkers van betrokken diensten (3) deel uit van het panel. De taken zijn vrijwel gelijk aan die van de hiervoor beschreven *UK Joint Prison and Probation Accreditation Panel*. Ook de criteria aan de hand waarvan interventieprogramma's worden beoordeeld en de eisen die worden gesteld aan de stukken die gevoegd moeten worden bij het in te dienen programma, komen vrijwel letterlijk overeen met die in Engeland en Wales (en Canada).

Erkenning van een interventieprogramma (*Programme Accreditation*) geldt voor een periode van vijf jaar. Aanvankelijk kende het beoordelingsproces verschillende uitkomsten, waaronder voorlopige of gedeeltelijke erkenning. Thans wordt uitsluitend nog gewerkt met erkenning of niet-erkenning. De indieners worden informeel geïnformeerd over het besluit van het panel voorafgaand aan de officiële beschikking. De uitkomst – bijvoorbeeld erkenning – is in feite een advies van die strekking aan de Schotse minister van Justitie. Er zijn voorsnog geen consequenties aan verbonden in de zin dat financiering van een programma of toestemming om zo'n interventie uit te voeren afhankelijk is van erkenning of niet. In de praktijk worden niet-erkende interventies (nog) gefinancierd en toegepast. Er is ook geen beroepsregeling in geval van niet-erkenning. De praktijk van beoordeling en accreditatie was er aanvankelijk een van definitieve en volledige indiening en vervolgens beoordeling door het panel (met zoals gezegd voorlopige of gedeeltelijke erkenning als mogelijke uitkomst). De afgelopen jaren is er een beweging geweest in de richting van meer informele, voorlopige indiening teneinde zo inzicht te krijgen in het voorlopige oordeel van het panel en advies in te winnen over wat aan het programma te doen (wijzigen, aanvullen) teneinde de kans op erkenning te vergroten.

Implementation Accreditation wordt ter plekke – op locatie - uitgevoerd gedurende een tweedaags bezoek door (ambtelijke) *Accreditation Managers*, die vervolgens hun rapport aanbieden aan het panel. Het panel beslist daarop over erkenning, die geldig is gedurende drie jaar.

3.4. Scandinavië: Finland, Denemarken en Zweden

Finland

Finland kent geen erkenningsregeling die speciaal van toepassing is op de jeugdzorg. Wel bestaat er een *Accreditation Panel* dat programma's beoordeelt die ontwikkeld zijn om volwassenen van hun verslaving af te helpen. Bij deze programma's wordt geen onderscheid gemaakt tussen justitiabelen en niet-justitiabelen. Interventieprogramma's die speciaal voor jongeren zijn bedoeld, worden niet beoordeeld en geaccrediteerd. Men gaat er vanuit dat deze

programma's werken (*best practices*), omdat de meerderheid van de jonge overtreeders uiteindelijk nooit in de gevangenis terecht komt.³

Het panel is opgericht in 2002. Het bestaat op dit moment uit vijf leden, die niet behoren tot de (ambtelijke) *Criminal Sanctions Agency* (CSA). Zij zijn afkomstig van universiteiten en niet-gouvernementele organisaties. Zij zijn gekozen vanwege hun specifieke kennis op het gebied van de sociale psychologie, sociaal beleid en onderwijs. De samenstelling van het panel wordt als evenwichtig beoordeeld, maar op dit moment worden wel leden met kennis van de forensische psychologie en met een medische achtergrond gemist. Het panel wordt ingesteld voor de duur van twee jaar. Inmiddels heeft Finland twee panels gehad, waarbij wordt aangetekend dat in het vorige panel de bureaucratie 'helaas' was oververtegenwoordigd. Het panel is onafhankelijk. Het adviseert en kan aanbevelingen doen. Het heeft geen bevoegdheden ten aanzien van implementatie of uitvoering van interventieprogramma's. Verder zou de verantwoordelijkheid met betrekking tot verdere opleiding en het monitoren van de implementatie door de *Criminal Sanctions Agency* gescheiden moeten worden, iets wat op dit moment nog niet het geval is. Het panel komt vier keer per jaar bijeen. Het proces van erkenning wordt als nogal traag beoordeeld. Er zijn op dit moment acht programma's geaccrediteerd. Het panel heeft voor een groot deel de criteria van het Engelse *Accreditation Panel* overgenomen, met enige variatie ten aanzien van de selectiecriteria voor programma's. Bij beoordeling wordt gekeken naar de theoretische basis van het programma, de leermethodes en praktijkervaringen. Statistische gegevens en empirische uitkomsten zijn zelden beschikbaar. Verder worden de richtlijnen die bedoeld zijn voor de hulpverleners beoordeeld op helderheid, samenhang en consistentie. Het panel is begonnen met het beoordelen van interventieprogramma's die al lang worden gebruikt of die uit het buitenland zijn gehaald. De leden krijgen een maand voor de zitting de stukken, zodat zij zich goed en op tijd kunnen voorbereiden. Tijdens de bijeenkomst wordt er gediscussieerd en aan de programmaontwikkelaars *feedback* gegeven. Er kan advies worden gegeven met betrekking tot structuur en/of inhoud van het programma. Na een periode die kan variëren van drie maanden tot anderhalf jaar wordt er tijdens een tweede bijeenkomst besloten of het programma wordt erkend of dat er nog dingen veranderd dienen te worden. Eventuele accreditatie geldt voor een periode van vier jaar. Er bestaan geen mogelijkheden om in beroep te gaan tegen de beslissing van het panel. Niet uitgesloten wordt dat dit in de nabije toekomst nog eens wordt heroverwogen.

Interventieprogramma's worden ter beoordeling aangeboden door allerlei maatschappelijke organisaties. Sommige zijn werkzaam in de verslavingszorg, andere houden zich bezig met multiculturele en/of minderheidsvraagstukken of met gendervraagstukken, en hebben al dan niet een confessionele achtergrond.

Erkenning heeft geen directe maar wel indirecte financiële gevolgen. Na beoordeling en accreditatie van een interventieprogramma is het mogelijk dat de CSA het gehele programma inkoopt, dan wel dat de opleiding van de uitvoerenden wordt gecontracteerd. Soms gebeurt beide. Nieuw is dit fenomeen niet; het bestond ook al vóór de introductie van de erkenningsregeling. Overigens hebben ook programma's die niet zijn geaccrediteerd vaak subsidie ontvangen van de CSA. Er is op dit moment één interventieprogramma dat niet door de CSA wordt gesteund. Het is als te weinig gestructureerd beoordeeld, maar men weet niet goed wat er aan het programma veranderd moet worden om aan de eisen tegemoet te komen. Keuze voor een ander programma heeft als nadeel dat de desbetreffende behandeling een langere periode vergt.

³ De Finse respondent geeft aan dat in Finland momenteel 62 jongeren onder de 21 jaar gedetineerd zijn. Jonge gedetineerden worden doorgaans direct betiteld als 'hopeloos', omdat het vaak om veelplegers gaat.

Denemarken

In Denemarken is in 2004 een erkenningscommissie ingesteld voor de accreditatie van repressieve interventies bij volwassenen. De erkenningscommissie heeft als taak de kwaliteit van de opzet van het interventieprogramma te beoordelen. In juni 2005 werd het eerste programma geaccrediteerd. Thans wordt gewerkt aan een plan voor de verdere accreditatie van interventieprogramma's.

Zweden

Zweden kent sinds 2002 een accreditatiepanel voor de beoordeling van repressieve interventies bij volwassenen. Het panel bestaat uit zes onafhankelijke deskundigen werkzaam bij universiteiten en drie medewerkers van de *Swedish Prison and Probation Administration*. In 2005 waren er drie programma's erkend, waaronder een cognitieve vaardigheidstraining. Aangaande vier andere programma's waaronder een behandelprogramma voor zedendelinquenten is advies uitgebracht over noodzakelijke aanpassingen, waarna men wil overgaan tot beoordeling en eventuele erkenning.

In verband met het proces van accreditering heeft de *Swedish Prison and Probation Administration* afspraken gemaakt met Universiteit van Lund over het meten van veranderingen bij justitiabelen op punten als kennis, attitudes en gedrag. Men heeft hierbij voor ogen om dezelfde meetinstrumenten te gebruiken als in Engeland en Wales, maar daarnaast ook voor Zweden gevalideerde instrumenten te hanteren.

3.5. Verenigde Staten

Toetsing en certificering van programma's is in de Verenigde Staten een zaak van de afzonderlijke staten en in zekere zin ook van het particulier initiatief. Er bestaat geen accreditatiesysteem op federaal niveau. Bij accreditatiesystemen denkt men aan meer dan alleen het vaststellen van criteria en goedkeuring van programma's. Het gaat om een cyclisch proces waarbij goedgekeurde programma's geïmplementeerd, resultaten gemonitord en doorontwikkeld kunnen worden. Ook *site*-evaluatie maakt deel uit van dit accrediteringsproces.

In de repressieve (justitiële) sector en in geestelijke gezondheidszorgsector treffen we door de overheid gefinancierde accreditatiesystemen aan, die op verschillende wijze zijn georganiseerd. Zo werkt Justitie met een universitaire organisatie die een lijst van effectief gebleken programma's vaststelt (de zogenaamde *Blueprints*). Het *Department of mental Health* heeft een contract met een particulier bedrijf dat een breed aanbod verzorgt van onderzoek en evaluatie inclusief kostenbatenberekeningen op basis waarvan de financiering van programma's door de overheid gestalte krijgt. Er wordt tevens ondersteuning gegeven bij implementatie van programma's. Een heel andere route is die waar de opleiding in feite het instrument is om *evidence-based* behandelingen te selecteren en aan te bieden aan een beroepsgroep, de psychologen in dit geval. Het *Committee on Accreditation* van de *American Psychological Association* (APA) is verantwoordelijk voor accreditatie van onderwijs- en trainingsprogramma's ter bevordering van een professionele uitoefening van het vak van psycholoog, werkzaam op het terrein van de geestelijke gezondheidszorg. In 1995 werden de *Psychological Intervention Guidelines* vastgesteld, regels die aangeven welke behandelingen passend zijn voor diverse problemen in de geestelijke gezondheidszorg (*mental health problems*). Thans gelden de *Guidelines and principles for Accreditation of Programs in Professional Psychology*. De criteria lopen langs twee lijnen: *efficacy*, de in zekere zin meer theoretische vastgestelde werkzaamheid van een interventie of behandeling in niet-naturalistische, laboratorium-achtige settings, en *effectiveness*, de werkzaamheid die is aangetoond in praktijk, in naturalistische omgevingen. De *Society for Prevention Research*

voegt daar nog een derde lijn aan toe: *broad dissemination*. Als *efficacy* en *effectiveness* zijn aangetoond (aan de criteria wordt voldaan) is de volgende stap: uitvoering op grote schaal, heldere informatie over kosten en instrumenten voor monitoring en evaluatie door de uitvoerende organisaties zelf, zodat zij kunnen vaststellen of de interventie ook bij hen werkt.

Het begrip accreditatie wordt ook gebruikt als kwaliteitskenmerk voor dienstverlening bijvoorbeeld van jeugddetentievoorzieningen. De *American Correctional Association* heeft daarvoor criteria vastgesteld, betrekking hebbend op onder andere veiligheid, hygiëne, klachtrecht enzovoorts, die door geselecteerde werkers (auditoren) in het veld bij collega-instellingen worden getoetst. Hier gaat het dus om accreditatie van instellingen of organisaties, waarbij geen relatie bestaat of wordt gelegd met *evidence-based* interventieprogramma's. Deze vorm van accreditatie blijft verder buiten beschouwing.⁴ In het navolgende worden enkele Amerikaanse initiatieven beschreven.

Blueprints for Violence Prevention

Het *Center for the Study and Prevention of Violence* (CSVP) van Universiteit van Colorado heeft in opdracht van de staat Colorado en later medegefinancierd door het *Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention* (OJJDP) van het federale Ministerie van Justitie, een overzicht gemaakt van effectieve interventieprogramma's die bedoeld zijn om geweldscriminaliteit onder adolescenten terug te dringen alsmede agressie, delinquentie en/of middelenmisbruik tegen te gaan. Effectieve programma's hebben een recidive-beperkend effect dat blijvend is, en dat is vastgesteld aan de hand van kwalitatief hoogstaand en gerepliceerd (repliceerbaar) onderzoek; daarmee zijn het *evidence-based* programma's. Uit het eerste overzicht van het CSVP heeft – in de staat Colorado – een commissie van zeven deskundigen op het gebied van geweldspreventie een eindselectie gemaakt. Met die programma's is vervolgens verder gewerkt in het kader van de zogeheten *Blueprints*-aanpak. In deze benadering worden vier doelen verenigd:

1. Identificeer *evidence-based* programma's;
2. Zorg voor training en technische ondersteuning aan het veld teneinde kennis en vaardigheden ter beschikking te stellen en de implementatie van deze programma's te bevorderen;
3. Monitor het implementatieproces om feedback te geven op plaatsen waar deze programma's ingevoerd zijn en bewaak dat ze worden uitgevoerd zoals bedoeld;
4. Verzamel en verspreid informatie over factoren die bijdragen aan versterking van de kwaliteit en betrouwbaarheid van de implementatie.

Dit traject verschaft de praktijk een standaard voor en tegelijkertijd ook een breed scala van goede interventieprogramma's, waaruit uitvoerders naar behoefte kunnen kiezen.

Aanvankelijk had *Blueprints* een eenmalig karakter, maar mede dankzij financiële ondersteuning van de universitaire onderzoeksgroep door het federale Ministerie van Justitie, kon onderzoek naar (identificatie van) nieuwe veelbelovende interventieprogramma's worden voortgezet. Bovendien heeft het Ministerie de toepassing ('uitrol') van de *Blueprints*-aanpak naar het gehele land mogelijk gemaakt. Het CSVP verleent nu op grote schaal en door het gehele land training en technische assistentie.

⁴ Ook eenmalige overzichtsstudies van effectief gebleken aanpakken van jeugd- en gezinsproblematiek blijven hier buiten beschouwing. De meeste studies zijn afkomstig van onderzoeksinstellingen, enkele gefinancierd door een of meer Ministeries (zie bijvoorbeeld het werk van de *Social Development Research Group* van de Universiteit van Washington, van het *National Center for Injury Prevention and Control* in Atlanta, het *Hamilton Fish Institute*, van Sherman en collega's over 'what works in crime prevention', en van de *Surgeon General* over effectieve interventieprogramma's voor de geestelijke gezondheidszorg).

Er bestaan in de praktijk vele lijsten met criteria voor goede interventieprogramma's, maar die zijn niet altijd van voldoende (wetenschappelijk) niveau, bijvoorbeeld omdat er geen eisen worden gesteld aan het evaluatieonderzoek (bijvoorbeeld de eis dat er in ieder geval een experimentele en een controlegroep is, en dat sprake is van een voor- en nameting).

Blueprints doet dat wel. Gesteld wordt dat voorwaarden die gehanteerd worden, 'the most rigorous in the field' zijn. Het hanteren van scherpe criteria wordt als volgt gemotiveerd:

1. Onderzoekseffecten worden vaak gemeten in een klinische omgeving; in real life zal het resultaat meestal wat minder zijn;
2. Het vertrouwen van het publiek wordt aangetast wanneer zou blijken dat aanbevolen programma's niet effectief blijken te zijn;
3. Er zijn grote financiële belangen mee gemoeid. (gesloten inrichtingen, reclassering en voorzieningen voor voorwaardelijke invrijheidstelling). Zonder heldere wetenschappelijke standaarden worden beleidskeuzes louter op financiële gronden gemaakt;
4. Het is praktisch niet uitvoerbaar – en ook te kostbaar – om alle lokaal uitgevoerde programma's te evalueren, maar onderzoekers moeten wel met vertrouwen (generaliserende) conclusies kunnen trekken en aanbevelingen kunnen doen, dus moeten onderzoekers vertrouwen hebben in hun aanbevelingen.

Door deze hoge standaarden bestaat in de Verenigde Staten een grote mate van consensus dat de in het kader van de *Blueprints* benadering geïdentificeerde interventieprogramma's effectieve interventies zijn. Zij staan dan ook in hoog aanzien. Formeel is geen sprake van certificering door de overheid, maar 'opname' in *Blueprints* impliceert (wetenschappelijke) erkenning van de kwaliteit en effectiviteit en beveelt daarmee aan welke interventies de rechtspraak idealiter zou moeten toepassen.

Washington State Institute for Public Policy

In de staat Washington houdt het *Washington State Institute for Public Policy* zich met beleid in jeugdzorg bezig. Het instituut maakt overzichten van *evidence-based* interventieprogramma's. Bijzonder is dat daarbij ook kosten-batenanalyses worden gemaakt, zodat verantwoording wordt afgelegd voor de inzet van financiële middelen voor deze programma's. Naast de *Blueprints*-aanpak bestaat er geen behoefte aan andere accrediteringscommissies of –systemen. De staat financiert uitsluitend het gebruik van deze *evidence-based* programma's voor jongeren. Tot nog toe is deze werkwijze beperkt tot jongeren in het jeugdstrafrechtstelsel. Lokaal bestuur, justitie en jeugdrechtsbanken hebben de programma's geselecteerd en de toepassing ervan verder gestimuleerd.

Program for Children and Their Families

Het *National Evaluation Team for the Comprehensive Community Mental Health Services* van het federale Ministerie van Volksgezondheid heeft een breed opgezette evaluatiestrategie ingezet. Daarbij wordt ORC Macro, een particulier bedrijf oorspronkelijk werkzaam in de softwaresector, ingezet bij onderzoek en evaluatie van de geestelijke jeugdgezondheidszorg. In aansluiting op financiering van gemeenschappen en partnerships voor de geestelijke gezondheidszorg heeft het *Center for Mental Health Services (CMHS)* met ORC Macro een contract afgesloten voor een nationale, *multi-sided* evaluatie van implementatie van systemen van jeugdgezondheidszorg in lokale gemeenschappen. Deze evaluatie analyseert de doelgroep die van de CMHS gefinancierde systemen gebruik maken, analyseert de klinische en functionele resultaten voor jeugd en gezin, maakt kosten-batenanalyses, meet klanttevredenheid etc. en onderzoekt de effectiviteit van het systeem. Belangrijk onderdeel

van deze strategie om de kwaliteit te bevorderen in de geestelijke gezondheidszorg in de Verenigde Staten is het stimuleren dat *evidence-based* programma's worden gebruikt. Van recente datum is dat ook de effectiviteit van de gebruikte *evidence-based* programma's in de jeugdgezondheidszorg wordt gemeten in een onderzoeksprogramma, waarbij met controlegroepen wordt gewerkt. Gekoppeld aan een kosten-batenanalyse levert dit een logische grondslag op voor financiering van *evidence-based* programma's. Tenslotte wordt technische ondersteuning geboden bij verbetering en implementatie van programma's. Op deze wijze worden in de Verenigde Staten *evidence-based* programma's geïntegreerd en geëvalueerd in het kwaliteitssysteem van het Ministerie van Volksgezondheid.

Eveneens onder auspiciën van het Ministerie van Volksgezondheid en met betrokkenheid van het *Federal Center for Mental Health Services* (CMHS) werkt het *Technical Assistance Partnership for Child and Family Mental Health* (TA Partnership), door middel van het verbinden van effectiviteitsonderzoek met beleid en de implementatie daarvan, aan de ondersteuning van de lokale gemeenschap. Doel van zo'n partnership is om staten en lokale gemeenschappen te ondersteunen bij hun inspanningen om effectieve zorgsystemen te implementeren. Het *American Institutes for Research* vertaalt onderzoek in *best practice* en beleid en werkt samen met de *Federation of Families for Children's Mental Health*, die zich richt op de ontwikkeling van de geestelijke gezondheidszorg. Er wordt in de TA-partnerships intensief samengewerkt met zogeheten *CMHS Program Partners*, zoals de *National Indian Child Welfare Association*, *Vanguard Communications*, *National Association of State Mental Health Program Directors*, ORC Macro, en de *Georgetown National Technical Assistance Center for Children's Mental Health*. De uitvoering is opgezet rond vijf *Regional Technical Assistance Coordinators* (RTACs). Er zijn negen topspecialisten op het terrein van gezin, jeugd, geestelijke gezondheid, jeugdstrafrecht, onderwijs, kinderczorg, mishandeling en verwaarlozing van kinderen, culturele competenties en eerstelijnsgezondheidszorg. Deze adviseurs werken samen als een team om interdisciplinaire aanpak te bevorderen.

Hawaii Child and Adolescent Mental Health Division (CAMHD)

Naar aanleiding van een rapport van de *Surgeon General* over effectieve interventies in de geestelijke gezondheidszorg (zie noot 3) heeft het federale Ministerie van Volksgezondheid de afzonderlijke staten geadviseerd hiermee aan de slag te gaan. Een voorbeeld hiervan treffen we aan bij het *Hawai Department of Health*. Een *Task Force* nam zo'n 400 programma's onder de loep. Dit resulteerde in overzichten van effectief gebleken respectievelijk veelbelovende programma's, die men op Hawaii zou kunnen gebruiken. Verdere ontwikkeling loopt langs twee lijnen: 1) verbeteren van bestaande programma's door een evaluatie-loop in te bouwen gericht op doelrealisatie, en 2) introduceren van empirisch bewezen interventieprogramma's voor bepaalde problemen in de geestelijke gezondheidszorg.

Safe and Drug-Free Schools Program (SDFS)

Het *Safe and Drug-Free Schools Program* (SDFS) is een initiatief van het Amerikaanse Department of Education. Het is bedoeld om geweld in en rond scholen te voorkomen, alsmede om programma's te stimuleren die het gebruik van alcohol, tabak en drugs onder schoolgaande jongeren tegengaan. Het SDFS heeft een vijftien leden tellend *expert panel* benoemd, dat beoordeelt of een programma in principe geschikt is en of het voldoet aan effectiviteitscriteria. Het panel onderscheidt twee typen programma's die in aanmerking kunnen komen. Type I zijn programma's die zich richten op de preventie van middelengebruik, geweld of andere gedragsproblemen, of op hieraan gerelateerde risico- en protectieve factoren. Type II programma's zijn alle strategieën of praktijken die ertoe

bijdragen om op scholen een sfeer van veiligheid, discipline en respect teweeg te brengen. Het panel heeft, voor zover bekend, niet zelf actief gezocht, maar heeft het aanbod van subsidievragers beoordeeld. Het panel onderscheidt de volgende zeven effectiviteitscriteria, voor elk waarvan men 0 tot 3 punten kan scoren:⁵

1. Er is sprake van een methodologisch verantwoorde evaluatie;
2. Doelen met betrekking tot de gewenste gedragsbeïnvloeding of het beïnvloeden van risicofactoren zijn duidelijk en geschikt voor de desbetreffende doelgroep en setting;
3. De onderliggende filosofie (theorie) is duidelijk geformuleerd; inhoud en processen zijn daarmee in overeenstemming;
4. Programma-inhoud sluit aan bij kenmerken van doelgroep en setting;
5. Doelgroep wordt actief en effectief in het implementatieproces betrokken;
6. Er is beschreven hoe het programma is ingebed in de bredere pedagogische doelstelling van een school;
7. Het programma levert voldoende informatie en instructies om replicatie in andere settings mogelijk te maken.

Programma's kunnen de kwalificatie 'exemplarisch' of 'veelbelovend' krijgen. Een programma verdient de kwalificatie 'exemplarisch' als aan de volgende voorwaarden is voldaan:

- Er is tenminste één evaluatie waarin een effect is aangetoond ten aanzien van middelengebruik, gewelddadig gedrag of andere gedragsproblemen; dit effect moet een jaar of langer na aanvang nog aantoonbaar zijn, én
- Een score van 3 op criterium 1, én
- Een score van 2 of meer op de criteria 2 tot en met 7, én
- Een score van 3 op tenminste drie van de criteria 2 tot en met 7.

Een programma verdient de kwalificatie 'veelbelovend' als aan de volgende voorwaarden is voldaan:

- Er is tenminste één evaluatie waarin een effect is aangetoond ten aanzien van middelengebruik, gewelddadig gedrag of andere gedragsproblemen of een of meer risicofactoren waarvan uit onderzoek bekend is dat die daartoe kunnen leiden, én
- Een score van 2 of meer op de criteria 1 tot en met 5, én
- Een score van 1 of meer op de criteria 6 en 7.

Onbekend is hoeveel programma's en strategieën er in totaal beoordeeld zijn, maar uiteindelijk zijn 9 programma's aangemerkt als exemplarisch en 33 als veelbelovend.

⁵ 0 = afwezig; 1 = minimaal aanvaardbaar; 2 = in voldoende mate aan de eisen voldaan; 3 = in ruime mate aan de eisen voldaan.

4. Conclusies en discussie

Op basis van de door ons verzamelde buitenlandse informatie over mogelijke toetsings- en certificeringactiviteiten aldaar ten aanzien in het licht van effectiviteit van interventies in de jeugdzorg kunnen de volgende conclusies worden getrokken:

1. Slechts weinig landen kennen accreditatieprocedures. Het zijn vooral de Angelsaksische/Anglo-Amerikaanse waar dit gebeurt en in enkele Scandinavische landen. In andere door ons bestudeerde landen wordt geen beleid ontwikkeld ten aanzien van accreditatie en lijkt ook geen discussie daarover plaats te vinden.
2. Accreditatieprocedures zijn soms centraal (landelijk, federaal) ingericht, soms decentraal (provinciaal, naar staat);
3. De aangetroffen accreditatieprocessen en erkenningsregelingen zijn (vrijwel) uitsluitend aangetroffen in de repressieve, justitiële (strafrechtelijke) sector en niet op het gebied van preventie of curatie.
4. Het zijn vooral interventieprogramma's voor volwassenen en nauwelijks voor minderjarigen die worden beoordeeld.

Bij het voorgaande moet worden aangetekend dat toetsings- en certificeringsactiviteiten meestal slecht zijn gedocumenteerd en er ook weinig wetenschappelijke aandacht voor bestaat. Het aantal wetenschappelijke publicaties is uiterst beperkt. In zekere zin is dat opmerkelijk, omdat de ontwikkeling van beoordeling en erkenning, zoals dat gestart is in met name Canada en Engeland en Wales, sterk geïnspireerd is geweest en nog steeds is door, en zijn oorsprong vond in wetenschappelijk onderzoek. Grootschalige wetenschappelijke meta-analyses en meta-evaluaties van de uitkomsten van interventies bij justitiabelen maakten duidelijk dat anders dan in de jaren zeventig en tachtig door velen werd aangenomen bepaalde interventies bij bepaalde daders onder bepaalde omstandigheden hoopgevend resultaten bereikten in het tegengaan van crimineel gedrag. Deze uitkomsten maakten het mogelijk de zogenoemde *What Works*-beginselen op te stellen, de basiselementen die interventieprogramma's meer of minder effectief doen zijn in het tegengaan of terugdringen van recidive. De door accreditatiepanelen gehanteerde criteria voor de beoordeling van interventies komen vrijwel geheel overeen met de *What Works*-beginselen.

Over accreditatie kan het volgende worden gezegd:

1. In Angelsaksische landen ontwikkelt accreditatie zich langs twee lijnen: accreditatie van interventieprogramma en accreditatie van uitvoering.
2. Accreditatie van uitvoering gebeurt meestal mede op basis van *site visits*.
3. Accreditatie van programma's langer geldig (vier tot vijf jaar) dan accreditatie van uitvoering (*site accreditation*) (twee tot drie jaar).

Aan deze tweeledige ontwikkeling van accreditatie kan worden toegevoegd dat in de repressieve sector – anders dan in andere sectoren - kosten-batenanalyses nu zelden deel uit van het accreditatieproces. Op dit punt mag echter wel groei worden verwacht, temeer daar in een aantal Angelsaksische landen kosten-batenanalyses een vast onderdeel (gaan) vormen van de gehele beleidscyclus.

Beoordeling en (advies tot) erkenning gebeurt door panels. Over deze panels valt het volgende te zeggen:

1. Panels hebben doorgaans adviserende rol.

2. Panels zijn meestal gemengd samengesteld met experts van buiten en ambtenaren/medewerkers van betrokken diensten en worden steeds voor een aantal jaren ingesteld.
3. Veel panels hebben zich ontwikkeld van tamelijk afstandelijke beoordelingsgremia naar met de ontwikkelaars/indieners 'meedenkende' en adviserende, haast welhaast collegiale commissies. Zulke erkenningscommissies communiceren rechtstreeks met indieners over de uitslag van de toetsing en adviseren over noodzakelijke aanpassingen.

De toenemende, vaak informele contacten tussen erkenningspanels en ontwikkelaars en indieners van interventieprogramma's heeft ongetwijfeld te maken met het feit dat in diverse landen van de eerste series beoordeelde interventieprogramma's slechts enkele onmiddellijk zijn erkend. Afgezien van teleurstelling leidde dit ook wel tot frustratie, omdat niet altijd voldoende duidelijk werd gemaakt waarom programma's werden afgewezen. Dit leidde zoals gezegd tot meer contacten, maar ook tot een duidelijker uiteenzetting van de eisen waaraan de beschrijving van interventieprogramma's moet voldoen en van welke bijlagen programmabeschrijvingen dienen te zijn voorzien.

Accreditatieprocedures verschillen van elkaar in het aantal mogelijke uitkomsten. Soms kent men alleen een dichotome uitkomst: erkenning of geen erkenning. Andere commissies kennen ook tussenliggende varianten als voorwaardelijke of uitgestelde erkenning. Een onmiddellijke of latere negatieve uitslag (geen erkenning) hoeft niet zonder meer negatief te zijn voor interventieprogramma's. In ieder geval blijkt financiering niet (onmiddellijk) te worden stopgezet en gaat de toepassing van het desbetreffende interventieprogramma vaak gewoon door.

Enkele kanttekeningen

Er zijn geen accreditatiesystemen aangetroffen, die zowel preventie, curatie als repressie omvatten. Het feit dat het vooral de repressieve, strafrechtelijke sector is waarvoor erkenningsregelingen zijn ontworpen die een centralistische en formele benadering uitstralen, is wellicht niet zo verrassend. De verantwoordelijkheid voor bestraffing en speciale preventie, en in mindere mate ook voor rehabilitatie en resocialisatie, van mensen die met het strafrecht in aanraking zijn gekomen ligt, in lijn met de zorg voor maatschappelijke veiligheid, primair bij de staat. Verdere schade aan eigendommen en personen dient te worden voorkomen, en dat geeft de staat het recht en de plicht in te grijpen en er voor te zorgen dat recidive wordt voorkomen. De staat wordt (mede) aangekeken op voortdurende en ernstige recidive en heeft er daarom alle belang bij dat effectieve interventieprogramma's, die doorgaans geheel met publieke middelen worden gefinancierd, worden toegepast. Sterke, centrale overheidssturing ligt daarom voor de hand. Het bestrijden en voorkomen van recidive is in handen van ambtelijke en nauw aan justitie gelieerde organisaties. De politiek houdt in deze sector een meer dan gemiddeld oogje in het zeil als het gaat om hun functioneren en de bereikte resultaten.

Bij preventie- en curatieve programma's ligt een dergelijk, strikt door de overheid geïnitieerde en onder haar directe verantwoordelijkheid uitgevoerde benadering met een accreditatiesysteem minder voor de hand. De staat is, anders dan bij repressieve interventies, immers niet, of in ieder geval niet als enige, politiek, inhoudelijk en financieel verantwoordelijk voor zulke programma's. Ze worden door particulieren op vrijwillige basis benut, die er bovendien meestal ook nog zelf voor moeten betalen. Uiteraard wordt wel gewerkt aan kwaliteitsverbetering en stelt de overheid ook wel eisen dienaangaande, maar men tracht dit te realiseren via de lijnen van INK-achtige systemen voor de sector, of via eisen die gesteld worden aan het curriculum van relevante opleidingen. Zo bestaat er in de

Verenigde Staten een federaal kwaliteitssysteem inclusief audits voor de gehele jeugdsector. Maar daarbinnen hebben wij geen accreditatie van *evidence-based* programma's kunnen ontdekken. Ook zijn we certificering van beroepen tegengekomen, maar die heeft primair betrekking op de wijze van werken (professionaliteit, kennis en expertise) van de uitvoerend werkers en staat los van de kwaliteit en effectiviteit van de door hen in te zetten behandelprogramma's.

Accreditatie van effectieve interventies in de repressieve sector en ook wel sommige kwaliteitssystemen in andere sectoren hebben hun *roots* meestal in het wetenschappelijk onderzoek. Naarmate onderzoek meer relevant en makkelijker toepasbaar blijkt voor de praktijk, gaan bestuur en beleid zich er meer mee bemoeien en de verdere 'uitrol' (financieel) stimuleren. De beantwoording van de vraag of het (particuliere) onderzoek of juist de overheid hierin een centrale en regisserende rol moet spelen, hangt ongetwijfeld samen met de wijze waarop een staat is ingericht en de actieve of reactieve rol die wordt toegekend aan de overheid of het particulier initiatief. Duidelijk is wel dat naarmate de overheid zich meer sturend opstelt, een accreditatie- of kwaliteitssysteem minder vrijblijvend wordt. Tegelijkertijd moet worden vastgesteld dat in geen van de landen met een erkenningsregeling niet-erkende interventies niet langer meer (mogen) worden toegepast en dat ook financiering (nog) niet aan de beoordeling is gekoppeld. Daar staat overigens tegenover dat het erkenningsstelsel als zodanig een sanerende werking lijkt te hebben. Gemeld wordt dat allerlei interventieprogramma's met een meer of minder dubieuze reputatie niet eens aan accreditatiepanels worden voorgelegd en stilletjes van het toneel verdwijnen.

De voortdurende en soms ook centrale rol van wetenschappelijk onderzoek bij het bevorderen van effectieve interventieprogramma's, stelt eisen aan de kwaliteit van het onderzoek. Monitoren en evaluatie vormen een van de criteria die bij erkenning of beoordeling worden gehanteerd. In toenemende mate wordt dat criterium verder uitgewerkt in de vorm van richtlijnen of eisen die gesteld worden aan het onderzoeksdesign. Een experimenteel of quasi-experimenteel *design*, met experimentele en controlegroep, en met voor en nameting, is een vereiste, met ook steeds meer nadruk op *effectiveness* (effectief gebleken in naturalistische omgeving) in plaats van *efficacy* (effectiviteit gebleken in 'kunstmatige' omgeving).

Het niet hebben van toetsings- en certificeringsmechanismen en het (vooralsnog) achterwege blijven van beleidsdiscussies en –ontwikkelingen hieromtrent, hoeft niet begrepen te worden als een gebrek aan belangstelling voor de effectiviteit van interventies of voor *evidence-based* werken. In veel landen is hiervoor zeker aandacht en vinden ook veel onderzoeksactiviteiten plaats, zowel met het oog op ontwikkeling van zinnige en effectieve interventies op het terrein van preventie, curatie en repressie, als in de vorm van kwalitatief hoogstaand evaluatieonderzoek. Een goed voorbeeld hiervan is Noorwegen, dat in voorgaande paragraaf nog genoemd werd als een land waar verrassenderwijs geen aanwijzingen zijn gevonden voor toetsings- en certificeringsactiviteiten. Noorwegen was niet alleen het eerste Europese land dat de veelbelovende Amerikaanse interventiemethodiek bij antisociale jongeren, *Multisystemic Therapy* (MST), introduceerde en daaraan bovendien hoogstaand experimenteel evaluatieonderzoek koppelde, het is ook een prominente partner – met IJsland - in het *Nordic Campbell Centre*. Dit in Kopenhagen gevestigde en aan de internationale *Campbell Collaboration* gelieerde instituut, wil bijdragen aan het toegankelijk maken voor praktijkwerkers, beleidsmakers en bestuurders van betrouwbare en valide informatie over de uitkomsten (effectiviteit) van interventies in de sectoren welzijn, onderwijs en criminaliteit en rechtshandhaving. Ook zijn we in een aantal landen gestuit op rapportages die een overzicht geven van de effectiviteit van interventieprogramma's. Zulke rapportages hebben zeker hun

waarde, maar zijn doorgaans eenmalig van karakter en verliezen daarom op termijn hun invloed; het kan onvoldoende het gevoel van urgentie ‘onderhouden’.

Advies

Ook al is toetsing en certificering geen gemeengoed, het lijkt verstandig kennis te nemen van wat er elders op dit terrein gebeurt, welke procedures worden gehanteerd en welke ontwikkeling hebben gespeeld en nog spelen. Voor zover nog niet gebeurd is, is het naar ons idee zeer de moeite waard te kijken naar de werkwijze en de ervaringen van de *Accreditation Panels* in Engeland en Wales en in Schotland. In de Verenigde Staten lijkt de *Blueprints*-aanpak interessant, omdat het particulier initiatief – in dit geval een onderzoeksgroep – een centrale rol speelt en de overheid op enige afstand staat. Nog indirecter is de aanpak via opleiding en beroepsgroep, zoals we die zien bij de APA-aanpak in de Verenigde Staten: certificering van interventies via aanbod in opleidingen.

Aandachtspunten / thema's

Tot slot enkele aandachtspunten en thema's nog eens op een rij:

- Preventieve, curatieve en repressieve certificeringssystemen
- Programma- of uitvoeringsgerichte accreditatie (activiteiten versus proces), dan wel combinatie
- Onafhankelijke of gemengd samengestelde panels
- Overheidsgestuurd versus onderzoeksgestuurd
- Federaal/landelijk versus provinciaal/deelstaat; centraal – decentraal
- Vrijblijvend versus opgelegd; financiering en/of bijeenbrengen in databank
- Certificering van programma's rechtstreeks of indirect (via certificering van organisatie en/of opleiding)
- Certificering 'sec' of certificering met ondersteuning in de uitvoering en verbeteren
- *Effectiveness* versus *efficacy*
- Jeugd-volwassenen of gemengd systeem
- Steeds terugkerende lijst van criteria (*What Works*, algemeen werkzame factoren)

Geraadpleegde en aanbevolen literatuur en websites

PM

Nuttige namen en adressen contactpersonen en organisaties

PM

Bijlage 1

Zoektermen elektronische data- en literatuurbestanden

Accreditatie
Certificering
Jeugdhulpverlening
Jeugdstrafrecht
Jeugdstrafrechtketen
International certification
Certification
Certification systems
Accreditation programmes
Youth care interventions
Youth care programmes
' reviews of effects'
' screening and assessment tools'
' systematic review'
' systematic review and meta analysis'
' accredited programmes'
Accreditation + 'youth care'
'juvenile care'
'juvenile support'
'youth support'
'juvenile delinquency'
'youth welfare'
' practice-based approach' + 'youth care'
'juvenile care'
'juvenile support'
'youth support'
'juvenile delinquency'
'youth welfare'
' evidence-based approach' + 'youth care'
'juvenile care'
'juvenile support'
'youth support'
'juvenile delinquency'
'youth welfare'

Juvenile corrections
Juvenile justice system + sanctions + programmes + measures +
Juvenile offenders
Juvenile correctional agencies
Juvenile welfare offices/agencies
Standards
Juvenile detention
Decision-making processes
'Accreditations systems' / 'evidence based youth care' / 'preventive care'

Bijlage 2

Vragenlijst inventarisatie internationale toetsings- en certificeringsactiviteiten jeugdzorg

N.B. Zijn uw antwoorden op de eerste twee vragen ontkennend dan is het vervolg van de vragenlijst niet verder van toepassing op uw situatie en is een verdere invulling niet nodig.

Kent uw land (eventueel staat, provincie, stad) een systeem van toetsing (erkenning) of certificering van interventies en programma's in de jeugdzorg?

Indien in uw land zo'n systeem niet bestaat, zijn er wellicht ontwikkelingen gaande in die richting? Wordt er over gedacht zo'n systeem in het leven te roepen?

Algemeen

Wat zijn de redenen om een dergelijk systeem in het leven te roepen?

Wat is de reikwijdte van zo'n systeem? Betreft het de jeugdzorg als geheel, of is er sprake van aparte vormen van toetsing en certificering in de preventieve, curatieve of justitiële (repressieve) jeugdzorg?

Van wie of welke organisatie (overheid, praktijk, particuliere instanties) is het initiatief uitgegaan tot toetsing (erkenning) en certificering?

Is er sprake van of gaan de gedachten uit naar een centrale (landelijke) of decentrale (regionale of lokale) ontwikkeling en aanpak?

Procedurele aspecten

Welke procedures zijn vastgesteld (of wordt aan gedacht)? Wilt u hierbij aandacht besteden aan de volgende aspecten?

Vóór de toetsing

- Welke (kwaliteits)criteria voor toetsing (erkenning) en certificering worden gehanteerd?
- Hoe zijn deze criteria tot stand gekomen en wie heeft deze criteria vastgesteld?
- Welke eisen (onderwerpen, format) worden gesteld aan de beschrijving van interventies en programma's die voor toetsing en certificering in aanmerking komen?
- Wie of welke organisatie(s) leggen interventies en programma's voor aan toetsingscommissie of panel? Zijn dit uitvoerende organisaties, overheidsdiensten of bijv. ontwikkelaars van interventies en programma's?
- Zijn er kosten verbonden aan het aanmelden van een interventie bij een toetsingscommissie of panel?
- Is er een fase vóór daadwerkelijke aanbieding aan toetsings- of certificeringscommissie, bijv. in de vorm van eerste, interne toetsing? Zo ja, hoe ziet deze werkwijze er uit?

Commissie/panel

- Wie voert de toetsing (erkenning) en/of certificering uit? Is dit een overheidsinstantie, een (onafhankelijke) commissie, een ander medium?
- Indien er sprake is van een toetsingscommissie of certificeringspanel, wie heeft deze ingesteld?
- Hoe is deze commissie (panel) samengesteld (deskundigen, ambtenaren enz.)?
- Is de commissie (panel) onafhankelijk of gedeeltelijk onafhankelijk?
- Is er voorzien in een verschonings- of integriteitsregeling ter voorkoming van belangenverstrengeling?

De toetsing zelf

- Hoe en wanneer wordt de toetsing (erkenning) of certificering uitgevoerd (doorlopend, periodiek, speciale sessies)?
- Gelden er termijnen waarbinnen een toetsingscommissie of panel uitspraak moet doen over de aangeboden interventie?
- Wat is de status van de uitkomst van de toetsing (advies, erkenning, certificering, vrijblijvend, bindend)?
- Is er bij erkenning of certificering sprake van gradaties qua uitkomst (bijvoorbeeld erkend, voorlopig erkend, voorwaardelijk erkend, niet erkend)?
- Bestaat er een bezwaar of beroep-regeling tegen het niet verlenen van erkenning of certificering? Zo ja, hoe ziet die er uit?
- Wat gebeurt er met interventies en programma's die toetsing of certificering (nog) niet positief doorstaan?

Na de toetsing

- Is aan erkenning of certificering een bepaalde geldigheidstermijn gekoppeld? Zo ja, hoe lang?
- Kunnen aan erkenning of certificering bepaalde voorwaarden worden verbonden? Zo ja, welke?
- Wordt in geval van erkenning of certificering sprake van toezicht uitgeoefend op de op de uitvoering van interventie of programma? Zo ja, wie of welke organisatie doet dit?
- Hoe vindt de terugkoppeling van de uitkomst van toetsing (erkenning) of certificering plaats naar de aanbieder?
- Zijn er financiële implicaties voor (uitvoerders van) interventie of programma in geval van erkenning of certificering? Zo ja, welke?

Zijn er tenslotte nog andere aspecten van certificering die volgens u van belang zijn maar niet in de vragenlijst zijn vermeld?